

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้ เป็นความพยายามในการอธิบายบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของไทยในอดีต โดยใช้ข้อมูลในลักษณะใหม่ นั่นคือ การใช้วรรณกรรมประเภทมุขปะฐา (Oral literature) ได้แก่ เพลงกล่อมเด็ก มาประกอบกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เพื่อนำมาอธิบายอำนาจของสังคมไทยในอดีต แม้จุดประสงค์ของเพลงกล่อมเด็กจะถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสำหรับขับกล่อมเด็ก ณ ช่วงเวลาหนึ่งที่แสดงถึงความผูกพัน ในครอบครัว แต่เนื้อหาสาระของบทเพลงบางบทมีการสอดแทรกบริบททางสังคมของไทยในอดีตที่กล่าวถึงนัยทางสังคมการเมืองของมนุษย์สัตว์ สิ่งของ ที่ปรากฏอยู่ในประ โยคต่างๆ ของบทเพลง ที่สะท้อนถึงการจัดตั้งทางสังคม ได้แก่ วิถีการผลิต พลังการผลิต และความสัมพันธ์ทางการผลิต

ในการศึกษาเพลงกล่อมเด็กทั้ง 4 ภาคนั้น ผู้วิจัยศึกษานัยทางสังคมการเมืองจากรูปแบบของคำ เช่น ช้าง ม้า เติงคัง ผ้า เครื่องประดับ ฯลฯ เนื้อหาสาระในประ โยค ที่มีความหมายในกระแสแห่งอำนาจ โดยอธิบายภายใต้สมมุติฐานว่าความหมายในเพลงกล่อมเด็กบางเพลงผิดแผกไปจากหน้าที่ของการขับกล่อม ด้วยเนื้อหาสาระที่ควรจะมุ่งสื่อความหมายในทางสุนทรียศาสตร์ โดยเฉพาะ หากแต่เป็นสื่อกลางในการส่งผ่านความคิดทางการเมือง และกระบวนการกล่อมเกลாதงสังคม ของผู้ที่ขับกล่อม ซึ่งส่วนมากจะเป็นการสะท้อนชีวิตของไพร่ จึงสามารถใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ในยุคศักดินา ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบ ไพร่ และ เจ้า ด้วยระบบการเกณฑ์แรงงาน

ผลจากการศึกษานัยทางสังคมการเมืองของเพลงกล่อมเด็กไทย พบว่า วรรณกรรมดังกล่าว อาจจะมุ่งสื่อถึงความสุนทรีย์ แต่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะแฝงไว้ด้วยภาพ โลกทัศน์ทางการเมืองของชนชั้นนำ กับอุดมคติทางความคิดภายในใจของชนชั้นไพร่ ซึ่งมีเนื้อหา สาระที่สอดคล้องกลมกลืนเป็นอย่างดี ระหว่าง 2 ชั้น จากเนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กที่สะท้อนถึงชีวิตของไพร่ได้แจ่มชัด เนื่องจากในเนื้อร้องมีการระคะมความรู้สึกจากฐานะของคน รวมทั้งนัยทางสังคม ที่ถูกกระทำโดยรัฐ วรรณกรรมดังกล่าวจึงกล่าวได้ว่าเป็นปฏิกิริยาสะท้อนกลับของขั้วที่ตรงข้ามกับอำนาจรัฐ เพลงกล่อมเด็กสามารถแสดงนัยไว้ได้ดีดังบทที่ว่า

“ <u>ขอ</u> ข้าว <u>ขอ</u> แกง	ขอ <u>แหวน</u> ทอง <u>แดง</u> ผูก <u>มือ</u> น้อง <u>ข้า</u>
ขอ <u>ช้าง</u> ขอ <u>ม้า</u>	ใ <u>ห้</u> น้อง <u>ข้า</u> ขี่
ขอ <u>เก้าอี้</u>	ใ <u>ห้</u> น้อง <u>ข้า</u> นั่ง
ขอ <u>เตียง</u> <u>คัง</u>	ใ <u>ห้</u> น้อง <u>ข้า</u> นอน
ขอ <u>ละคร</u>	ใ <u>ห้</u> น้อง <u>ข้า</u> ดู...”

ถ้าตีความอย่างตรงไปตรงมาด้วยการนำเอาพื้นฐานที่มาของบทเพลงมาพิจารณาจากเหตุการณ์ในอดีต จะพบว่าเพลงดังกล่าว ตลอดจนเพลงกล่อมเด็กอื่นๆ มักมีเนื้อหาที่เชื่อมโยงถึงบริบททางสังคมในอดีตที่ไม่อาจพบได้ทั่วไป ซึ่งเป็นการจัดตั้งสังคมในลักษณะที่แตกต่างไปจากปัจจุบัน อนึ่งนัยเหล่านี้มีคุณสมบัติที่ซ่อนเร้นเชิงอำนาจของผู้ถือกรรมสิทธิ์ ซึ่งแสดงถึงฐานะทางสังคม

กระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาและสาระของเพลงกล่อมเด็ก เพื่อศึกษาบริบททางสังคมไทยในอดีต พบว่าลักษณะทางสังคมไทยในอดีตคลุกคลีอยู่กับอำนาจมาก่อนการก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัยที่ได้อิสระจากอำนาจของขอมในยุคสังคมาทาส รัฐไทยเริ่มใช้อำนาจเป็นเครื่องมือเพื่อทำการผลิตโดยอ้างสิทธิ์เหนือพลเมือง อำนาจของรัฐได้สืบต่อมายังอาณาจักรอยุธยา ซึ่งได้ลงหลักปักฐานอย่างมั่นคง ถือเป็น การเข้าสู่ ยุคศักดินา อย่างถาวรพยานหลักฐานที่ยืนยันอำนาจของรัฐอยู่ที่การตรากฎหมายลักษณะต่างๆ ได้แก่ ลักษณะรับฟ้อง ลักษณะทนาย เป็นต้น รวมทั้งการตรากฎหมายเชิขรบาลเอกลักษณ์ของ ยุคศักดินา คือที่ดินทั้งหมดเป็นกรรมสิทธิ์ของ พระเจ้าอยู่หัว หรือพระเจ้าแผ่นดิน ฐานะของคนในสังคมแบ่งเป็น เจ้า ขุนนาง ไพร่ และทาส เนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กหลายบทเพลงได้สะท้อนถึงวิถีชีวิตของราษฎร ที่ถูกเรียกว่าไพร่ และได้เข้าสู่กระแสแห่งอำนาจ วงจรชีวิตของไพร่ถูกผลิตขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก ด้วยความสัมพันธ์ทางการผลิต และได้ส่งผ่านมาในเพลงกล่อมเด็กที่มีเนื้อหาบอกเล่าเรื่องราวของสังคม ซึ่งมีทั้งเนื้อหาที่แสดงถึงภาพการถูกเกณฑ์แรงงาน ไปรบ ไปเป็นกำลังการผลิตให้รัฐ ล้วนแต่เป็นผลประโยชน์ส่วนเกินที่รัฐจะได้จากไพร่ทั้งสิ้น การถ่ายทอดภาพของชีวิตนี้ถูกนำมาร้อยเรียงคุณค่า โดยสมาชิกในครอบครัวของไพร่ที่ได้รับผลกระทบจากอำนาจจากการจัดตั้งทางสังคม

ลักษณะของภาวะซ่อนเร้นในสังคมไทย แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ ภาวะซ่อนเร้นที่เหนือธรรมชาติ ภาวะซ่อนเร้นของรัฐทางชนชั้น และภาวะซ่อนเร้นทางสังคม ซึ่งล้วนมีบทบาทที่สำคัญต่อพลังการผลิตของสังคมทั้งสิ้น เมื่อได้ทำการศึกษาถึงพื้นฐานของการแอบแฝงพบว่า ภาวะซ่อนเร้นทั้ง 3 รูปแบบ ถูกผลิตขึ้นจากการผลิตซ้ำทางความคิด ผ่านวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคม ที่สร้างขึ้นจากผู้ถือครองอำนาจ โดยอาศัยพลังที่อยู่เหนือธรรมชาติ มาอ้างสิทธิ์เหนือตัวบุคคลด้วย โองการจากสวรรค์ ที่เรียกว่า สมมุติเทพ พัฒนาการทางสังคมถูกเปลี่ยนผ่านอำนาจโดยคนกลุ่มหนึ่งที่ได้สถาปนาเป็นชนชั้นปกครอง กฎทางธรรมชาติของสังคมเมื่ออำนาจอยู่ที่ผู้ใด อำนาจนั้นจะถูกใช้กับชั่วตรงข้ามเพื่อรองรับอำนาจ สังคมจึงเกิดความขัดแย้งทางชนชั้น ซึ่งอุดมการณ์ของชนชั้นที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจ มักจะมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานศิลปะ เมื่ออดีตวิสัยสอดคล้องกับภาวะวิสัยภาพความจริงของสังคมจึงได้ปรากฏตัวขึ้นชัดเจน ภาวะวิสัยไม่ได้หยุดนิ่งแต่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เนื้อหาของบทเพลงที่ถ่ายทอดจากความคิดจึงแสดงออกถึงความไฝ่ฝัน ความปรารถนา การรอคอย แต่ได้สอดแทรกบริบททางสังคมที่เกิดขึ้น สะท้อนให้เห็น

ถึงว่า ความใฝ่ฝันนั้นไม่ได้สอดคล้องกับความเป็นไปได้ของความจริง ด้วยเงื่อนไขในการผลิต ศิลปะ อย่างไรก็ตามความเพ้อฝันก็ได้ตั้งอยู่บนรากฐานของความจริงระดับหนึ่ง ที่เป็นบริบททาง การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งสามารถนำมาอธิบายลักษณะของอำนาจรัฐที่เป็นเป้าหมายทาง ชนชั้น ได้นั่นเอง

การใช้วรรณกรรมประเภทเพลงกล่อมเด็ก เพื่อศึกษาบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง และ สังคม มิได้หมายความว่า เพลงกล่อมเด็กทุกบทเพลงจะมีเนื้อหาแสดงถึงอำนาจทั้งหมด บทบาท ของเพลงกล่อมเด็กก็ยังคงทำหน้าที่ขับกล่อม ให้ความสุนทรีย์อย่างค่อนเนื่อง แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า ยังคงมีบทเพลงกล่อมเด็กที่มีเนื้อหา และสาระที่สะท้อนถึง อำนาจ ผ่านกระบวนการจัดตั้งทางสังคม โดยรัฐ ที่อ้างสิทธิ์เหนืออำนาจทางการเมือง ส่งผ่านมาในบทเพลงกล่อมเด็กเช่นเพลงกล่อมเด็กทาง ภาคอีสาน และเพลงกล่อมเด็กทางภาคใต้ ที่มีเนื้อหาเสว้าไม่ชวนให้เคลิบเคลิ้ม และเจือไปด้วย อารมณ์ความคับแค้น ซึ่งสามารถนำมาการศึกษาค้นคว้าความหมายของเนื้อร้องอันเป็นอุดมคติที่พบ ในเพลงกล่อมเด็ก โดยแท้จริงแล้วมีความพยายามจากผู้ที่ศึกษาเพลงกล่อมเด็กจำนวนมาก ที่สืบหา แหล่งที่มาแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากเป็นการร้องแบบ “ว่าตามกันมา” การศึกษาส่วนใหญ่จึงเป็น เพียงนามธรรมเท่านั้น แต่การศึกษาของงานวิจัยนี้เป็นการดึงเอาส่วนที่เป็นนามธรรมของเพลง กล่อมเด็กมาศึกษา เพื่อดึงเอาส่วนที่เป็นสาระของบทเพลงมานำเสนอเป็นรูปธรรม และสามารถทำ ให้กำหนดช่วงเวลาของบทเพลง ได้ว่าเกิดขึ้นในยุคใด เช่น เพลงจันทร์เจ้าขา ที่สามารถนำมา วิเคราะห์ได้ว่าการเริ่มต้นเค้าโครงของบทเพลงตั้งแต่ช่วงระยะเวลา สมัยอยุธยาตอนปลาย - สมัย รัตน โกสินทร์ตอนต้น ด้วยศึกษาจากนัยทางสังคมการเมือง ที่เกี่ยวกับ ละคร ทำให้ทราบว่า ละครใน นั้นรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ยังไม่มี มาปรากฏในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เป็นต้นจึง ชี้ให้เห็นว่าเหตุการณ์ของเนื้อร้องดังกล่าวไม่น่าจะมีอายุเกินและเลขจากช่วงเวลาดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ เพลงกล่อมเด็ก ที่ผู้วิจัยได้นำมาศึกษา จึงเปรียบเสมือนการสร้างรูปธรรม จากเนื้อหาของเพลงที่เป็น เพียงนามธรรม ซึ่งนำไปสู่บริบททางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของสังคมไทยในอดีต ด้วย การศึกษานัยทางสังคมการเมืองจากเนื้อหาของเพลงกล่อมเด็กไทย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย